

Бисер Петков, управител на НОИ: С промените в Кодекса за социално осигуряване от 1.01.2013 г. се гарантира равнопоставеност между всички ползватели на Учителския пенсионен фонд

Светла Струмина

Бисер Петков е роден на 6.09.1963 г. в гр. Монтана. През 1987 г. завършва специалността "Икономика и организация на вътрешната търговия" в Университета за национално и световно стопанство (УНСС). Има висше икономическо образование - степен "магистър". Участвал е в редица специализации и обучения, сред които „Икономика на предприятието" във Виенския университет, Австрия, „Публични финанси" в Университета на гр. Лестър, Англия, както и краткосрочни специализации, организирани от Института на Световната банка по въпроси на пенсионната реформа. Доктор е по икономика. Има над 30 научни публикации, в т. ч. учебници, монографии и др.

Започва професионалния си път през 1988 г. като редовен преподавател в УНСС, където по-късно е избран за доцент. В периода 2002-2003 г. е председател на Държавната агенция за осигурителен надзор към Министерския съвет. През март 2003 г. е избран от Народното събрание за заместник-председател на Комисията за финансов надзор, ръководещ управление „Осигурителен надзор" и заема този пост до май 2009 г. С решение на Народното събрание от 8 септември 2011 г. е избран за управител на Националния осигурителен институт.

- Г-н Петков, Учителският пенсионен фонд съществува от 14 години. Вашата оценка за неговото досегашно развитие?

- Това е първият у нас професионален пенсионен фонд, който през март 1996 г. е създаден със Закона за фонд „Обществено осигуряване". От 1.01.1997 г. Учителският пенсионен фонд (УчПФ) е обособен като извънбюджетна сметка и още от самото му създаване, неговото администриране и обслужване се извършва от Националния осигурителен институт (НОИ), като от началото на 2006 г. събирането на осигурителните вноски е поето от Националната агенция за приходите. УчПФ функционира на разходно-покривен принцип, т.е. с постъпленията на сегашните контрибутори се изплащат пенсиите на бенефициентите от фонда. За разлика от фонд „Пенсии" на Държавното обществено осигуряване (ДОО), където през последните години след реформата от 2000 г. има нарастващи дефицити, при УчПФ имаме натрупвания, свободни средства, формирани в резултат на това, че постъпленията превишават разходите в годишен аспект по бюджета на фонда през всички години от неговото създаване. Функциите по инвестиране на тези временно свободни парични средства също се осъществяват от НОИ. Законът е ограничил възможностите за това инвестиране само до два инструмента - депозити в БНБ и държавни ценни книжа (ДЦК), емитирани от българското правителство, които могат да бъдат придобивани само на първичен пазар. Общо взето, това е едно консервативно управление на инвестициите на фонда, което гарантира сигурността на влягане на временно свободните средства на пенсионния фонд, поддържането по всяко време на необходимата ликвидност за изплащане на текущите пенсии и съответно дава една значителна стабилност на фонда. Учителският пенсионен фонд успешно функционира благодарение именно на този консервативен подход на инвестиране и започналата през 2008 г. финансова криза не доведе до сътресения и загуба в стойността на неговите активи. Фондът реализира възвращаемост от инвестициите на временно свободните средства, която в последните 2-3 години е съизмерима с възвращаемостта на

професионално управляваните капиталови пенсионни фондове. В резултат на устойчивата през годините тенденция на нарастване на стойността на финансовите активи на УчПФ, към края на миналата година те са оценени на 340 млн. лв. Това дава финансова стабилност на фонда и сигурност, че той ще изпълнява функциите си за периода, в който е предвидено по закон неговото съществуване - до края на 2020 г. Същевременно УчПФ е и активен участник на първичния пазар на ДЦК, където инвестира преобладаващата част от временно свободния паричен ресурс. Това са основните измерения на досегашното развитие на УчПФ, което може да се оцени като успешно.

- Бихте ли представили актуалното финансово състояние на Учителския пенсионен фонд, колко са пенсионираните учители, получаващи добавки от него?

- По предварителни данни към края на 2012 г. в УчПФ се осигуряват 89 687 осигурени лица. Учителският пенсионен фонд е стартирал с 3% осигурителна вноска върху брунтните трудови възнаграждения на учителите, които са за сметка на работодателите им, но от началото на 2000 г. размерът е завишен на 4,3%, какъвто е и понастоящем. Към края на 2012 г., както казах, УчПФ има финансови активи на стойност около 340 млн. лв. Съгласно законовата разпоредба, която е в §5 от Преходните и заключителни разпоредби (ПРЗ) на Кодекса за социално осигуряване (КСО), Учителският пенсионен фонд извършва три вида плащания, регламентирани в отделните алинеи на този параграф. Първо, УчПФ изплаща срочни пенсии в намален размер за ранно пенсиониране на учителите, които отговарят на изискването за учителски стаж, посочен в съответната алинея и имат правото три години преди съответната възраст да се пенсионира. В този тригодишен период те получават пенсия в намален размер от УчПФ, а когато достигнат общата законова пенсионна възраст, изплащането на пенсията им продължава от фонд „Пенсии” на ДОО. Вторият вид плащане е, когато учителите имат необходимия учителски стаж и се пенсионира след навършване на възрастта по чл.68,ал.1, КСО Те съответно имат право да получават пенсия в пълен размер от УчПФ, докато покрият общите условия за пенсиониране за осигурителен стаж и възраст - т.е. и необходимия общ осигурителен стаж, но най-късно до навършване на възрастта по чл. 68 ал.3 КСО, която съобразно новата му редакция и променящото се условие за навършена възраст стъпаловидно се покачва до 67 г. през 2020 г. И третият вид плащане са добавките към пенсиите, които са за сметка на Учителския пенсионен фонд. Добавката от УчПФ е в размер на 0,2 на сто от пенсията за всеки месец, за който са правени осигурителна вноски във фонда след навършване на възрастта за ранно пенсиониране, при положение, че пенсията за осигурителен стаж и възраст е отпусната при общите условия и се изплаща от фонд „Пенсии” на ДОО. Тук е най-големият брой бенефициенти на УчПФ и той закономерно нараства през годините. По наши данни, в края на 2012 г. 17 263 са пенсионираните учители, които получават добавка, изплащана от УчПФ към пенсиите им, като средният размер на тази добавка е 30,53 лв.

- Кои са новите изменения по отношение правата и възможностите за пенсиониране по Учителския пенсионен фонд?

- От 1.01.2013 г. в КСО е в сила промяна в разпоредбата на §5, която бе извършена с Преходните и заключителни разпоредби на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2013 г. Смисълът на тази промяна е да се преценява правото за получаване на ранна пенсия от УчПФ спрямо индивидуалната възраст за пенсиониране на човека. Не спрямо възрастта в чл. 68 ал. 1 КСО, която в периода 2012-2020 г. се променя всяка година, а доколкото законодателят е предвидил, че ранна пенсия може да се получава до 3 години, преди лицето да навърши пенсионната възраст. За да бъдат всички лица равнопоставени, това право трябва да се преценява спрямо възрастта, на която лицето ще придобие право на пенсия за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии” на ДОО. В противен случай се получава

неравнопоставеност - определени лица получават по-дълъг от тригодишния срок пенсия от УчПФ в намален размер, а други ги получават само за три години. Основен принцип на ДОО, изведен в закона, е равнопоставеност на осигурените лица. И тъй като действащият до края на 2012 г. текст създаваше предпоставки да се получават пенсии от УчПФ в различен срок - три, четири или четири и половина години за различните лица, се наложи това уточнение в текста, което е релевантно за периодите, в които имаме покачване на законовата пенсионна възраст. Ако до 2011 г. то не беше необходимо, защото законовата възраст бе фиксирана, то след промените, които настъпиха в края на 2011 г., когато пенсионната възраст започна да се покачва от 2012 г., беше наложително да се направи това уточнение.

- Защо промяната в § 5 от Преходните и заключителни разпоредби на КСО не беше извършена, когато се направиха промените в пенсионната система в началото на 2012 г.?

- Ще припомня, че предложението за изтегляне на увеличението на пенсионната възраст от 2012 г. бе направено между първо и второ четене на законопроекта в парламента и не бе съобразено, че трябва да бъде отразено в текстовете на § 5 ПЗР и затова тези промени не бяха направени с измененията на КСО за 2012 г. Те бяха приети в края на 2012 г. и са в сила от началото на т.г. Отново подчертавам, че целта е да се осигури равнопоставеност между всички лица, така че тяхното право да получават пенсия от УчПФ за ранно пенсиониране в намален размер да бъде съобразявано и отчитано спрямо възрастта, на която те ще се пенсионират по общия ред така, че всички лица да получават тази пенсия в продължение на три години - срока, в който законодателят е предвидил, че може да се изплаща пенсия от УчПФ. Това са мотивите за направената промяна. Ние се опитахме да дадем гласност още от началото на 2013 г. в информационните материали, които са на сайта на НОИ, в рубриките „За потребителя“, „Новини“, „Пенсии“ и съответно сме посочили новите действащи условия за придобиване на пенсия от всички категории лица в началото на 2013 г.

Подготвил съм един пример за разясняване на промяната. Мъж, роден на 1.09.1952 г., би придобил по общия ред право на пенсия за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“ на ДОО през 2017 г., когато той ще навърши 65 г. При действащия до края на 2012 г. текст на §5 от ПЗР на КСО, той би придобил правото на пенсия от УчПФ на 1.05.2013 г., когато ще навърши 60 г. и 8 месеца, т.е. три години преди общата възраст за пенсиониране на мъжете през 2013 г. и би получавал пенсия от УчПФ в продължение на 4 години и 4 месеца. А друго лице примерно, което се е пенсионирало през 2011 г. или 2010 г., и тогава не е имало това движение (нарастване) на законовата възраст за пенсиониране, ще има право да я получава само 3 години. Тази неравнопоставеност се избягва със законовата промяна, която е в сила от 2013 г. и се надявам мотивите да бъдат разбрани от обществото.

- Какво ще стане с хората, които са решили да се възползват от възможностите на УчПФ, каквито бяха преди измененията и примерно са напуснали работа, а сега е невъзможно да получат пенсия от Фонда?

- Искам да направя едно важно пояснение. Правата за ранно пенсиониране от УчПФ могат да ползват само лицата, които към момента на упражняване на правото за пенсиониране работят като учители. Не тези, които за някакъв период са работили като учители, натрупали са учителския си пенсионен стаж и след това са сменили работата си. И ако вземем за пример един учител, комуто в края на миналата година е съкратено работното място, то той има право на получаване на пенсия от датата на придобиване на правото, ако в шестмесечен срок подаде заявление за отпускане на пенсия от УчПФ. Така че дори и заявлението да е подадено през тази година за придобитото право предходната година, и ако е в рамките на този 6-месечен срок, пенсията му ще бъде отпусната към момента, в който той е изпълнил условията, т.е. бил е учител, има изискуемите учителски стаж и възраст и му е прекратено осигуряването - кумулативно

тези условия са налице. Тогава учителят би могъл да упражни това право и да му бъде отпусната пенсия от датата на прекратяване на осигуряването, стига да е подал заявлението си в 6-месечен срок. Правото на пенсиониране на учителите по реда на § 5 от ПЗР на КСО е една правна възможност за тях, предвидена с цел да облекчи лицата, упражняващи учителска професия и приравнени на нея. То е субективно право, не е автоматично и се реализира по желание на лицето и след негово лично волеизявление. Ако лицето отговаря на условията за ранно пенсиониране, негово право е да реши ще се ползва ли от този ред за пенсиониране. Лицето трябва да го заяви, да представи съответните документи и да му бъде отпусната пенсия. И ако го направи след изтичане на този 6-месечен срок, пенсията му се отпуска от датата на подаване на документите. Така че това е също важно уточнение, ако има такъв тип казус.

- Какво ново да очакват ползвателите на УчПФ?

- Размерите на пенсиите, които се получават от УчПФ ще бъдат осъвременени с процентите, които са предвидени в актуализацията от 1 април т.г. на всички пенсии за трудова дейност, отпуснати до края на 2012 г. Пенсии, отпуснати до края на 2009 г. ще бъдат осъвременени с 9,8%, като този процент намалява за следващите години за отпускане на пенсиите. По този начин, чрез осъвременяване размера на пенсиите, ще се увеличи и размерът на добавките, които се изплащат от УчПФ. Средният размер на увеличението на всички пенсии е 9,3%, но той е диференциран според годината на отпускане на пенсията.

- Ще има ли промени в удръжката и добавката на УчПФ и от кога може да стане това, ще се отнася ли и за вече пенсионираните?

- Това е въпрос, който може да бъде поставен на дневен ред, след като последното изменение в размера на удръжката и добавката от УчПФ е от началото на 2005 г. Очакванията са в посока да се намали размерът на удръжката, която се прави от пенсията, когато тя се отпуска по-рано и да се увеличи размерът на добавката. Ако има нагласа и подкрепа за такава промяна, тя трябва да бъде извършена по законодателен път, т. е. чрез промени в КСО. Финансовото състояние на фонда позволява един по-висок текущ разход, но подчертавам, че решението за това не е в компетенциите на НОИ, защото Националният осигурителен институт има задачата само да администрира Учителския пенсионен фонд.

- Увеличава ли се броят на желаещите ранно пенсиониране по УчПФ?

- Данните, с които разполагаме, показват една почти стабилна съвкупност от около 3000 души през последните години от 2009 г. досега, на броя на пенсионерите със срочна пенсия от УчПФ. В края на 2012 г. те са били 2929, като в тази бройка включваме както получаващите пенсия в намален размер, така и получаващите пенсия в пълен размер. Броят на получаващите срочна пенсия в намален размер по § 5 ал. 2 КСО за месец декември 2012 г. е 2 843, което е с 274 пенсионери по-малко в сравнение със същия период на 2011 г. Това показва, че нямаме тенденция на увеличение, а по-скоро на запазване или на леко намаление на този брой. Само 86 са пенсионерите, които в края на 2012 г. получават срочна пенсия в пълен размер по §5 ал.4 КСО. Така че доколкото в тази съвкупност има движение - едни влизат, други излизат, тя остава относително постоянна през последните 2-3 години с около 3000 срочни пенсии, които се изплащат от УчПФ.

- Как интересуващите се биха могли да получат допълнителна информация за Учителския пенсионен фонд?

- На сайта на НОИ има обща информация, включително и за условията за пенсиониране от УчПФ, но нашата амбиция е в сайта на НОИ в съвсем близко време да има самостоятелна рубрика или подрубрика в една от рубриците, която ще съдържа актуална информация за УчПФ. Там всеки, който се интересува, ще може да се

запознае с отчетите за изпълнението на бюджета на УчПФ за изтеклата година, плана за бюджета за текущата година, както и с друга информация, която е полезно да бъде публична. Така конструкторите в този фонд ще могат да разполагат по всяко време с информация за състоянието на фонда, неговите активи, приходи и разходи, които се извършват. Аз поемам ангажимента към читателската аудитория на вестника, голяма част от които вероятно са и бенефициенти - настоящи или бъдещи на УчПФ, тази информация да намери място в сайта на НОИ.